

Kirsten Elisa Petersen

Farlige unge eller farlig forskning: Om udviklingen af strategier for etiske situationer og dilemmaer i forskning sammen med unge mænd i bandegrupperinger

Denne artikel udforsker, hvordan forskning sammen med unge mænd i bandegrupperinger udfordrer de traditionelle moralske, juridiske og professionelle retningslinjer inden for etik i social forskning, særligt i relation til beskyttelse, fortrolighed og anonymisering, når der udføres såkaldt farlig forskning. Med afsæt i et igangværende forskningsprojekt, der involverer 15 unge bandemedlemmers egne fortællinger om opvækst, hverdagsliv og socialpædagogiske indsatser, udforskes og diskuteres en række etiske situationer og dilemmaer, der er vokset frem gennem forskningsprojektets empiriske forløb. Artiklen fokuserer på, hvorledes det farlige aspekt i forskningen med de unge bandemedlemmer, dvs. forskning, der på en og samme tid kan være farlig for de unge bandemedlemmer at deltage i og farlig for forskeren at udføre, intensiverer de etisk-moralske overvejelser og kalder på fortsat udforskning og diskussion af videnskabelige metodologiske retningslinjer inden for etikken i det sociale forskningsfelt. Der argumenteres i artiklen for at gøre farligheden tydelig og forbinde den til etikken og for at inddrage begrebet subjektorienteret etik, et begreb, der i langt højere grad kan både rumme og overskride en række af de etiske dilemmaer og situationer, der opstår i den farlige forskning sammen med de unge bandemedlemmer, særligt gennem udviklingen af en række etiske strategier sammen med de unge.

Nøgleord: Subjektorienteret etik, unge i bander, farlig forskning, social forskning, forskning med unge, kvalitativ forskning.

Introduktion

Etik i social forskning knytter traditionelt an til både moralske, juridiske og professionelle overvejelser, der typisk udmøntes i en række formaliserede retningslinjer om betydningen af fx informeret samtykke, fortrolighed og beskyttelse af informanter hele vejen gennem forskningsprocessen (Piper & Simmons, 2005; Swartz, 2009, 2011; Brooks et al., 2014). Et igangværende forskningsprojekt, der gennem dybdegående semistrukturerede forskningsinterview har fokus på unge mænd i bandegrupperinger, har rejst en række uventede etiske situationer og dilemmaer særligt bundet til at udføre såkaldt farlig forskning. Forskning, der er farlig, fordi de unge bandemedlemmer befinder sig i miljøer, der typisk ansues som marginaliserede og forbundet med vold og anden kriminalitet (Venkatesh, 2002; Adorjan & Ricciardelli, 2016, Werdmöller, 1999; Jacobsen & Kristiansen, 2001, 2018; Jacobsen, 2012; Rostami, 2013, Petersen, 2015).

Forskningsprojektet om unge i bandegrupperinger havde i udgangspunkt fokus på, hvordan de unge oplever deres liv og deres fremtid, samt hvilke (social)pædagogiske indsatser de unge mænd har modtaget igennem deres barndom og tidlige ungdom, men det såkaldt farlige kom meget hurtigt i centrum i det empiriske arbejde og pressede dermed også uventet helt konkrete etiske situationer og dilemmaer frem. At træffe aftaler med de unge mænd om, hvor de oplevede, det var »sikkert« for dem at mødes og foretage interview, og at være sammen med dem, mens de befandt sig lige midt i deres oplevelser af det farlige liv, blev hurtigt en både påtrængende empirisk og etisk udfordring. Vanskelighederne med at få greb om, hvordan det farlige både kunne indrammes og aktivt inddrages i forskningsprocessen, var dog endnu både uartikuleret og uafklaret, da de første forskningsinterview tog deres begyndelse. »Søren«, en af de unge bandemedlemmer, sætter imidlertid hurtigt fokus på det farlige aspekt, idet han fortæller, da vi mødes, at han netop bliver jagtet af »nogle« (unge fra en anden bande), og han derfor er lidt »stresset« lige nu, og den første halve time af vores interview består da også i, at Søren fortæller om, hvordan det er at blive jagtet af andre, og hvordan han ofte selv har været med til at jage nogle for at hævne sig, true eller skræmme nogle.

Mødet med Søren pressede både etiske situationer og dilemmaer frem, vel at mærke i en meget virkelighedspåtrængende form, om hvordan det overhovedet som forsker var muligt at beskytte Søren tilstrækkeligt i forskningsprocessen, samtidig med at jeg rent fysisk laver interview sammen med ham. Mens jeg kæmpede med denne etiske problemstilling i forbindelse med Søren, som ikke umiddelbart entydigt kunne besvares i de formaliserede etiske retningslinjer formuleret inden for den sociale forskning, åbnede det samtidig for en række generelle etisk-moralske refleksioner over, hvordan det kunne lade sig gøre at udføre interview sammen med de unge mænd, mens de på samme tid lever deres hverdagsliv i miljøer, hvor det farlige er til

	Kirsten Elisa Petersen
	Lektor, Ph.d, Institut for pædagogik og uddannelse (DPU), Aarhus Universitet
	E-mail: kepe@edu.au.dk

stede både som noget, der kan foregå rent fysisk og i konkret form, og som noget, der optager de unge, deres forståelser af sig selv og de fællesskaber, de deltager i.

De situationer og refleksioner, der pressede sig på i forskningsprocessen sammen med de unge bandemedlemmer, stillede krav om at udvikle en række etiske strategier – strategier, der i denne sammenhæng særligt udforsker og søger at håndtere etiske begreber som beskyttelse, fortrolighed og anonymisering sammen med de unge bandemedlemmer, når de lever et liv i miljøer, hvor det farlige er til stede. Artiklen tager indledningsvist afsæt i nyere diskussioner inden for den såkaldte farlige forskning, således som den især er præsenteret inden for den sociale og sociologiske metodelitteratur, direkte forbundet til etik og etiske dilemmaer (Lee, 1995; Lee-Treweek & Linkogle, 2000; Jacobsen & Kristiansen, 2001, 2018). Dernæst præsenteres kort selve forskningsprojektet om unge mænd i bandegrupperinger, herunder projektets teoretiske og metodiske grundlag, placeret inden for den kritiske psykologi med praksisforskning som metodisk tilgang (Holzkamp, 2005; Dreier, 1997; Højholt, 2001, 2005; Bechmann Jensen, 2005; Markard et al., 2004; Petersen, 2009, 2015), der danner afsæt for at udvikle en såkaldt subjektorienteret etisk tilgang, som på et praktisk metodologisk niveau foldes ud gennem fem etiske strategier, der medtager de unge som aktivt deltagende og handlende subjekter i forskningsprocessen, der grundlæggende udgør et samarbejde. De fem strategier, der udforskes i denne artikel, omfatter dels en strategi, der kræver opmærksomhed på det farlige, og dels en strategi, der kalder på behovet for at skabe sikre steder at udføre forskning. Endvidere en strategi, der er særligt optaget af at beskytte både informanter og forskere, samt en strategi, der fastholder betydningen af at komme bag om det farlige, og slutteligt en strategi, der arbejder med begrebet dobbeltanonymisering. I artiklen udforskes det farlige sammen med de unge bandemedlemmer fra deres perspektiver og ståsteder og medvirker til at belyse, hvorledes etiske situationer og dilemmaer opstod undervejs i det empiriske arbejde, forbundet netop til det farlige, men også hvordan disse situationer og dilemmaer blev håndteret i samarbejde med de unge gennem de fem etiske strategier. Den farlige forskning med unge i bandegrupperinger teoretiseres således her og betoner,

hvordan den aktive inddragelse af de unge åbner for nye muligheder for at håndtere beskyttelse, fortrolighed og anonymitet i forskningsprocessen, og at det især handler om at skabe etikken *sammen* med de unge bandemedlemmer.

Farlig forskning og etiske dilemmaer

At udføre forskning med og om unge i bandegrupperinger kan være farligt – både for de unge bandemedlemmer og for forskeren, der udfører forskningen. Begrebet farlig forskning er her inspireret af de nyere metodediskussioner inden for især det sociale og sociologiske forskningsfelt, der peger på, at oplevelser af farlighed og risici i det empiriske arbejde omfatter situationer og forløb, der kan medføre negative konsekvenser for både forskeren, deltagerne og andre grupper i samfundet (Lee-Treeweek & Linkogle, 2000). Farlig forskning viser således hen til to samtidige og forbundne situationer, der potentielt også kan være præget af etiske dilemmaer. Forskningen kan både være farlig for de unge bandemedlemmer at deltage i og være farlig for forskeren at udføre. Farlig for de unge bandemedlemmer, idet de kan komme til at »afsløre« viden om kriminelle handlinger, endda ofte meget alvorlige kriminelle handlinger, som fx omfatter vold, skyderi og mord. En viden der både kan have interesse for offentligheden, herunder politi og retsvæsen, men også interesse for andre bandegrupperinger, der kan »bruge« denne viden til at handle i såkaldte bandekonflikter. Men det kan også være farligt for forskeren, der udfører forskning sammen med unge i bander, idet denne kan risikere at få en viden om de unge, der kan omfatte specifikke voldshandlinger og andre former for kriminalitet – en viden, som forskeren så at sige skal bære rundt på og behandle med den største forsigtighed (Werdmöller, 1999; Winlow et al., 2001; Venkatesh, 2002). Lee (1995) opererer med begrebet »dangerous fieldwork«, der i en dansk sammenhæng er oversat af Jacobsen og Kristiansen (2001, 2018) til »farligt feltarbejde«, et begreb, der beskriver to forskellige former for fare. Den ene form er kendetegnet ved en »omsluttende fare«, der omfatter steder, miljøer og fællesskaber, hvor det farlige så at sige er til stede, inden forskeren overhovedet træder ind i feltet. Den anden form er karakteriseret ved en såkaldt »situationel fare«, der omhandler en fare, som kan blive udløst af forskerens fysiske tilstedeværelse i miljøer og fællesskaber, og hvor farlige situationer optræder og får betydning for den enkelte forsker og/eller informanter, der bidrager i feltarbejdet. De ovenfor beskrevne former for fare er udviklet med afsæt i etnografisk feltarbejde, dvs. empirisk arbejde, hvor forskeren ofte er ude i et miljø i længere tid ad gangen og i nogle tilfælde nærmest lever sammen med de informanter, der udforskes (se fx Werdmöller, 1999; Swartz, 2009; Goffman, 2014). I forskningsprojektet med de unge i forskellige bandegrupperinger er der imidlertid ikke tale om et langvarigt feltarbejde, men om anvendelse af kvalitative semistrukturerede individuelle interview (Kvale, 2003; Denzin & Lincoln, 2005; Somekh & Lewin, 2005). I

nærværende trækkes alligevel på begge former for fare, idet de miljøer, hvor unge i bander befinder sig, typisk er miljøer, hvor det farlige så at sige omslutter de unge i form af fx voldelige og kriminelle handlinger, men også i situationel form, idet forskerens tilstedeværelse, aftaler om at mødes og indsamling af følsom viden kan risikere at udsætte de unge for situationer, der kan være præget af fare og risici.

Det internationale forskningsfelt knyttet til unge i bander har i adskillige studier betonet det farlige aspekt ved bandemiljøet, idet unge, som er tilknyttet bander, markant oftere angives at være involveret i forskellige kriminelle handlinger såsom indbrud, røveri, vandalisme, narkosalg og stofmisbrug og samtidig angives at være den gruppe af unge, som tegner sig for de mest alvorlige og voldelige former for kriminalitet i samfundet (Bendixen et al., 2006; Kelly, 2010; Bennet & Brookman, 2008; Weerman et al., 2009; Barnes et al., 2010; Alleyne & Wood, 2010; Shelden et al., 2013; Maxson et al., 2014; Decker & Pyrooz, 2015). Men den internationale forskning på området har ligeledes både historisk og aktuelt bidraget til at brede forståelsen ud til at handle om andet og (meget) mere end kriminalitet og farlig adfærd. Adskillige studier har udforsket betydningen af social ulighed, fattigdom og opvækst i såkaldte ghettoområder (Trasher, 1927; Merton, 1938; Whyte, 1943; Cohen, 1955). Hvor der er stor fattigdom og ulighed, er der bander, som Thrasher (1927) pointerede. Merton (1938) argumenterede ligeledes for, at mennesker indordner sig under deres livsomstændigheder ved at tillære sig en særlig adfærd som et svar på deres (ulige) livsforhold. Unge i bandegrupperinger angives at befinde sig i de såkaldt underprivilegerede klasser i samfundet og kan hermed bevæge sig ind i en bandegruppering som en søgen efter en samfundsmæssig status, således som bl.a. særligt Cohen (1955) har påpeget. I nyere tid er tilsvarende indkredset af bl.a. Shelden et al. (2013), der argumenterer for, at netop opkomsten og udviklingen i bandegrupperinger hele tiden må forstås som tæt forbundet til den aktuelle samfundsudvikling, herunder migration og fattigdom i storbyerne, mens Van Gemert et al. (2008) pointerer, at etniske minoritetsunges tilknytning til bandegrupperinger skal ses som et symptom på en vanskelig assimilationsproces på et samfundsmæssigt niveau, der ikke i tilstrækkelig grad er lykkedes. Hertil er der også gennem årene ligeledes forsket i betydningen af at inddrage subkulturelle perspektiver, såvel som køn, maskulinitet og identitet (Alleyne & Wood, 2010, 2012; Del Carmen, 2009; Joe-Laidler & Hunt, 2012; van Gemert, 2013; Fraser, 2017) i forståelserne af unges bevægelser ind i bandegrupperinger.

Tilsvarende diskussioner er udforsket i både den nordiske (Björk, 2013; Faldet, 2013; Rostami, 2013) og danske forskning (Gilliam, 2015; Andersen, 2004; Lagermann, 2015; Bengtsson, 2012), hvor fokus på eksklusionsprocesser i skolen, etnicitet og konstruktioner af etniske minoritetsunge som ballademagere og kriminelle risikerer at medvirke til at marginalisere grupper af unge i samfundet, og hvor fx Jensen (2007) ligeledes har udfordret bandebegrebet

og den indbyggede forståelse af at privilegere et fokus på kriminalitet som det centrale ved de unges fællesskaber og samvær.

At unge i bander både lever i farlige miljøer og er unge, som begår vold og kriminalitet, er således langt fra et entydigt billede. »Henry«, en af de unge mænd, som har deltaget i forskningsprojektet, peger da også meget relevant på at flytte (mit) fokus fra de unges kriminalitetsadfærd, idet han gennem interviewforløbet gør mig opmærksom på, at selvom unge i bander begår forskellige former for kriminalitet, så handler det i høj grad også om samvær, venskaber for livet og betydningen af at høre til et sted (Petersen, 2015, 2018, in review). I forlængelse heraf rejser Jacobsen og Kristiansen (2001, 2018) ligeledes en væsentlig pointe, idet de argumenterer for, at det farlige i et miljø ikke kan forstås som et absolut begreb, men derimod må udforskes med fokus på forskellige grader af farlighed, og at en udforskning af det farlige i empirisk arbejde også må adressere en række spørgsmål, der fx knytter an til at undersøge, hvem det er farligt for, hvorfor det er farligt, og hvilken type af farlighed der er tale om?

At forske sammen med unge mænd i bandegrupperinger – en subjektorienteret etisk tilgang

For at se konteksten for de etiske situationer og dilemmaer, der rejser sig med afsæt i at forske i miljøer, hvor det farlige er til stede, skal forskningsprojektet *Stemmer fra en bande*, der danner grundlag for nærværende artikel, kort præsentere.¹

Målet med forskningsprojektet har været at udvikle viden om unge mænd i bandegrupperinger, deres opvækst og livsforhold såvel som (social)pædagogiske indsatser, der har været iværksat og fremadrettet kan udvikles forebyggende – med afsæt i de unge mænds egne forståelser, erfaringer og oplevelser. Målet med dette arbejde kan således siges både at omfatte viden om de unge mænd og dermed et bidrag til udvikling af forståelse, teori og begreber knyttet til forskning om unge mænd i bandegrupperinger såvel som at bidrage til den fortsatte udvikling af pædagogisk arbejde på dette område. Disse to samtidige formål – unge i bandegrupperinger og pædagogiske indsatser – kan i nærværende teoretiske og empiriske perspektiv ikke anskues adskilt, men derimod som tæt forbundet. Det teoretiske og metodiske grundlag er således tæt sammenvævet og placerer sig overordnet inden for praksisforskning, således som forskning i praksis er udviklet inden for den kritisk psykologiske tænkning (Markard et al., 2004; Højholt, 2005; Schwartz, 2007; Petersen, 2009, 2015), der har et specifikt fokus på menneskers forståelser og handlinger knyttet til deres hverdag, vel at mærke set fra menneskets *eget perspektiv*. I denne sammenhæng er for nuværende 15 unge mænds opvækst, hverdagsliv og fremtidsdrømme udforsket *sammen med de unge selv* gennem såkaldt *semistrukturerede individuelle dybdegående* interview (Kvale, 2003; Denzin & Lincoln, 2005; Barbour & Schostak, 2005; Fochhammer, 2001). Den kri-

tiske psykologi, således som den er udviklet i en tysk sammenhæng (Holzkamp, 1983, 1998; Schraube & Osterkamp, 2013) og videreudviklet gennem de senere årtier i en dansk kontekst (Dreier, 1997, 2004; Højholt, 2001; Schwartz, 2014; Kousholt, 2005; Petersen, 2009, 2015) med inspiration fra sociokulturel læringsteori (Lave & Wenger, 2004), bringes i spil og åbner for at anskue og analysere unge som kompetente aktører i deres eget liv, der handler ud fra givne betingelser og muligheder, såvel som betydningen af inddragelse af de unges egne perspektiver og ståsteder i deres liv.

Selve praksisforskningsperspektivet udfoldes med fokus på subjektet som *medforsker*. Holzkamp (1998) påpeger, hvorledes begrebet medforsker viser hen til, at subjektet ikke skal indgå som en form for objekt i udforskningen, men derimod skal indgå som medforsker af subjektets egen daglige livsførelse. Her betones netop betydningen af, at de unge mænd i forskningsprojektet ikke er genstand for forskerens udefrakommende blik, men derimod inddrages som medforskere i forskningsforløbet. I konkret form betyder dette, at både forsker og medforsker opleves som subjekter, der begge er aktive deltagere i et forskningsprojekt, om end fra hver deres perspektiv og ståsted, men at der grundlæggende er tale om et samarbejde (Højholt, 2001; Kousholt, 2005, 2011; Schwartz, 2007, 2014). Et samarbejde, hvor de unge, der har deltaget i forskningsprojektet, i høj grad har været med til at udforske forskningens relevansstrukturer – hvad er relevant og vigtig viden om (social)pædagogiske indsatser til forebyggelse af børn og unges bevægelser ind i bandegrupperinger, hvordan kan de unge bidrage med idéer til videreudvikling af fx fritids(pædagogiske) indsatser på børne- og ungeområdet, og hvilke problematikker forbinder sig til de eksisterende indsatser på området? Denne form for medforskning tog mange af de unge mænd meget aktivt del i undervejs i interviewforløbene – og flere af de unge havde endog meget konkrete forslag til, hvordan noget kunne udvikles, »så det blev bedre«. »Muhammed«, en af de unge mænd, pegede på, at fodbold var det vigtigste for ham, da han var »lille«, men han vidste ikke rigtigt, »hvordan man kom med i en fodboldklub«, og at det derfor var vigtigt fremadrettet at hjælpe børn med at få adgang til forskellige klubber, mens »Abdel« meget præcist pegede på, at der manglede aktiviteter i hans boligområde – særligt i weekenden – og en del af interviewet kom derfor også til at omhandle forslag til aktiviteter for børn, så de »havde noget godt at lave«.

Det er til enhver tid altid forskerens ansvar at sikre og efterleve de etiske regler og retningslinjer i forskningsprocessen (SRA, 2003; APA, 2017; Datatilsynet), men arbejdet med at efterleve etiske retningslinjer i forskningsprocessen sammen med de unge bandedlemmer som medforskere blev hurtigt præget af dilemmaer, dels i de indledende faser forbundet til at træffe aftaler med de unge, og dels undervejs i det metodiske arbejde fx i forhold til hele tiden at være forberedt på at kunne afbryde eller endog helt afslutte det planlagte forskningsforløb, hvis der opstod usikkerhed omkring de unges sik-

kerhed. En række traditioner inden for den sociale forskning har adresseret centrale etiske tilgange og forståelser, der som udgangspunkt blev udforsket i forbindelse med etablering af forskningsprojektet, i tilrettelæggelsen af de etiske retningslinjer forbundet til projektet og i etablering af kontakt med de unge bandemedlemmer. Forskning om og med sårbare og udsatte børn og unge indkredser fx etiske overvejelser, der i høj grad peger på betydningen af at beskytte og tage vare på sine informanter (Swartz, 2011; Powell et al., 2012; Brooks & te Riele, 2013), mens traditionen inden for den situerede etik fremhæver betydningen af etik som kontekstuel og nødvendigheden af hele tiden at forholde sig til det, der træder uventet frem i forskningsprocessen (Ellis, 2007). Men særligt den feministiske tilgang (Piper & Simons, 2005), hvor fokus på etik i høj grad bindes sammen med betydningen af respekt, omsorg og relationen mellem forsker og informant, var inspirerende i udformningen af etiske refleksioner og åbnede for muligheden for at betone subjektets position og perspektiv som en grundlæggende del af etikken inden for den sociale forskning. Inspireret af især den feministiske tilgang til etik trækker denne artikel på en såkaldt subjektorienteret etisk tilgang, der åbner for at fastholde, at etiske situationer og dilemmaer både kan overkommes og samtidig udvikles aktivt sammen med de unge i den farlige forskning – og ikke adskilt fra dem. Min egen tilgang, der tager udgangspunkt i begreber til at indfange subjektivitet, hverdagsliv og handlinger i de unge bandemedlemmers liv, kan således både ses som inspireret af især den feministiske tilgang gennem betoningen af det relationelle og omsorgsfulde og som et forsøg på at binde etiske situationer og dilemmaer til en subjektorienteret etisk tilgang. Den subjektorienterede etik hviler på den kritisk psykologiske teori og fastholder, at viden om mennesker må udvikles sammen med mennesker – altså fra et førstepersonsperspektiv – og grundlæggende handler en subjektorienteret etisk tilgang således om, at etiske situationer og dilemmaer hele tiden træder frem, forhandles og diskuteres i både et samspil og samarbejde mellem forsker og medforsker i forskningsprocessen og ikke udvikles uden de unge, det hele handler om. Men det handler også om at inddrage de unge mænds perspektiver, deres følelser, oplevelser og handlinger i deres sociale og situerede kontekster, og netop herigennem åbnede forskningsprocessen mulighed for at udvikle særligt *fem etiske strategier* sammen med de unge undervejs gennem interviewforløbene:

- Opmærksomhed på det farlige
- Identifikation af sikre steder
- At beskytte både informanter og forskere
- At komme bag om det farlige
- Dobbeltanonymisering

Disse fem strategier havde både fokus på det farlige, men kom også bag om og udforskede det farlige *sammen* med de unge mænd. I det følgende udfoldes og præsenteres de fem etiske strategier.

Opmærksomhed på det farlige

At forstå de unge bandemedlemmer i deres sociale og situerede kontekster er også at forstå betydningen af det farlige i de unge mænds hverdag – hvorfor noget er farligt, hvilke former for farlighed der træder frem, hvordan den håndteres, og hvad farligheden rent faktisk betyder for de unge. Det farlige blev tydeligt allerede ved de første interview med nogle af de unge mænd. Aftalerne blev planlagt til at foregå flere forskellige steder i Danmark med afsæt i, hvor de enkelte unge mænd oplevede, at det var trygt for dem at mødes. Flere af dem var under interview iført skudsikre veste, hvilket de angav at være en fast del af deres hverdag, og flere af de unge mænd havde ligeledes skydevåben på sig, ligeledes som en fast del af deres hverdagsliv. At tale med unge mennesker, som periodisk eller hele tiden selv oplever at befinde sig i miljøer præget af forskellige former for farer og risikosituationer, er en yderst alvorlig del af en forskningsproces og stiller således store krav til forskeren om hele tiden at beskytte sine informanter. Netop de indsamlede interview understreger, hvorledes disse unge mænd bevæger sig i områder, hvor de oplever, de er udsatte for andre bandegrupperingers (og andres) reaktioner i form af overfald, vold og skyderier, men også oplever at være udsatte i forhold til politiets overvågning og reaktioner over for unge mænd i bander. Flere af de unge mænd fortæller, hvordan de periodisk er overvåget af politiet og flere gange gennem deres ungdomsliv har oplevet at få deres hjem ransaget af politiet – ofte »om natten« og »ganske uventet«. Flere fortæller også om at have oplevet voldsomme sammenstød med politiet både verbalt og fysisk. Etiske dilemmaer præsenteres ofte i den kriminologiske forskning som »blandede investeringer« (mixed investments), idet dilemmaerne involverer mange forskellige parter på en og samme tid – fx det akademiske felt, den generelle offentlighed, politikere og myndigheder såvel som dem, der bliver udforsket (Adorjan & Ricciardelli, 2016). Flere parter, der også samtidig har væsentligt forskellige forventninger og mål med den viden, der bliver indkredset.

Netop disse blandede investeringer bevirkede et skærpet fokus på gældende etiske regler og retningslinjer i forbindelse med etableringen af forskningsprojektet (SRA, 2003; APA, 2017; Datatilsynet) særligt i forhold til beskyttelse af informanter, fortrolighed og anonymitet. Men det blev hurtigt tydeligt, at netop de gældende etiske regler og retningslinjer ikke nødvendigvis er designet til at håndtere det uventede og uforudsigelige i forskningsprocessen – særligt når det farlige situeres i forskningsprocessen – og medvirkede ligeledes til, at jeg blev opmærksom på både den omsluttende fare såvel som den situationelle fare i dataindsamlingsforløbet sammen med de unge mænd

(Jacobsen & Kristiansen, 2001, 2018). Og ud af mødet med nogle af de første unge mænd i forskningsprocessen voksede strategien om, at det var nødvendigt at få en helt særlig opmærksomhed på det farlige sammen med de unge informanter.

Identifikation af sikre steder

»Hans«, en af de unge, som blev interviewet ved projektets påbegyndelse, medvirkede hurtigt til at skærpe opmærksomheden på, at noget særligt farligt var på spil, da vi mødes, og medvirkede til at vise mig konturerne af en omsluttende fare knyttet til hans liv i bandemiljøet, da vi skal lave interview sammen. Hans er iført skudsikker vest under vores samtale og fortæller, at han ved, at der »hele tiden bliver holdt øje med ham«, så han skal være opmærksom på, hvor han færdes. Den situationelle fare præsenteres her helt konkret ved Hans' oplevelser af, at der er »nogen efter« ham, hvilket bekymrer mig, og jeg drøfter med Hans, om vi skal afbryde eller helt aflyse vores planlagte interview. Det mener Hans dog slet ikke er nødvendigt, idet stedet, hvor vi rent fysisk befinder os, ikke er et sted, »hvor der sker ham noget«. Swartz (2011) anvender begrebet *etiske røde flag*, der viser hen til, at der opstår uventede situationer undervejs i forskningsprocessen, hvor etiske røde flag træder frem og kalder på forskerens særlige opmærksomhed. I dataindsamlingsforløbet med de unge mænd i bandegrupperinger var der imidlertid i langt højere grad tale om etiske røde lamper, der blinkede gennem flere af interviewforløbene.

I interviewet med »Oskar« begynder den etiske røde lampe meget hurtigt at blinke. »Oskar« fortæller, at han altid »kigger sig over skulderen«, når han bevæger sig på gaden. Han har både været involveret i skudepisoder og knivoverfald med rivaliserende bander, fortæller han, har siddet fængslet flere gange og har ligeledes haft mange konflikter med politiet, som han oplever konstant »jagter« ham.

Oskar: ... *Så havde de overvåget mig, uden jeg vidste det.*

Interviewer: *Hvem?*

Oskar: *Politiet, og da jeg så kom gående sprang de (politiet) ud af bilerne og kastede mig ned på jorden. Jeg vidste det slet ikke. Slet ikke. (Interview med Oskar, Petersen, 2015)*

Interviewet med Oskar pressede yderligere refleksioner frem i forhold til beskyttelse af de unge mænd, når de mødtes for at lave interview med mig, og afstedkom, at vi sammen udviklede en etisk strategi knyttet til betydningen af en opmærksomhed på at identificere såkaldt sikre steder at udføre forskningsinterview sammen. Når aftaler for interview blev truffet, spurgte jeg derfor indledningsvist, hvor de unge mænd var mest trygge ved at mødes, og de fleste af de unge mænd var selv af den overbevisning, at det mest »sikre

sted« for dem at være var på mit kontor på universitetet, og flere interviews blev derfor herefter foretaget der. Jacobsen & Kristiansen (2018) argumenterer for betydningen af at oprette en såkaldt sikkerhedszone, et fysisk og psykisk »rum«, hvor det er muligt for både forsker og informant at mødes i sikkerhed og fortrolighed. At give de unge mulighed for at vælge, hvor interview kunne foregå – direkte med afsæt i deres egen oplevelse og vurdering af deres sikkerhed – mindskede de røde blinkende lamper under interviewforløbene, men fornemmelsen af, at de unge mænd generelt i deres liv befandt sig i forskellige former for fare, blev dog ikke helt reduceret. At de unge mænd havde brug for sikre steder at mødes, blev i mine etiske overvejelser aktualiseret af, at der i Danmark i den samme periode var aktivitet i de såkaldte bandekonflikter.² Både medier, politikere og fagfolk udtrykte løbende deres bekymring for unge i bander, der slås om territorier, narkosalg og begår alvorlige voldshandlinger med og mod hinanden. I flere perioder under dataindsamlingsforløbet var medierne således fyldt med nye episoder om såkaldte bandekonflikter, der foregik på gaderne rundt om i Storkøbenhavn, med knivoverfald og drive-by-skyderi. Flere af de unge mænd er da også meget optagede af, hvordan de kan bevæge sig rundt i by- og boligområder, hvor der konstant lurer farer fra andre rivaliserende bandegrupperinger, og »Daniel«, en af de unge bandemedlemmer, uddyber dette.

Daniel: *Du er nødt til altid at være klar.*

Interviewer: *Hvad mener du med klar?*

Daniel: *Altså, du ved aldrig, hvad der kan ske. Jeg blev stukket ned af nogen, en flok, du ved (Daniel nævner nogle fra en rivaliserende bande), og kunne ikke forsvare mig. Jeg var alene og kunne ikke forsvare mig, vel. Jeg har altid våben med mig, når jeg går ud. Altid. (Daniel viser mig sit ar fra knivoverfaldet, mens han taler videre). (Interview med Daniel, Petersen, 2015)*

At beskytte både informanter og forskere

Farlig forskning handler imidlertid også om at have blik for forskerens rolle og position i forskningen sammen med de unge mænd (Lee-Treweek & Linkogle, 2000; Winlow et al., 2001; Venkatesh, 2002; Adorjan & Ricciardelli, 2016). De unge mænds fortællinger om deres opvækst og veje ind i bandegrupperinger bevirkede ret hurtigt, at de røde lamper blinkede og krævede en optagethed af, hvordan der kunne etableres en tydelig ramme, hvor kravet om beskyttelse blev bundet sammen med kravet om fortrolighed i forskningsprocessen. En del af det at udføre farlig forskning er forbundet med risikoen for at få adgang til inkriminerende viden, således som bl.a. James (2013) tidligere har påpeget. Med inspiration fra James' (2013) empiriske forskning med unge indsatte i fængsler, hvor James påpeger, »at vi ville tilbyde fortrolighed, men hvis der fremkom afsløringer, der kunne betyde, at nogen var udsat for

alvorlig risiko eller fare, ville vi være moralsk forpligtet til at videregive disse oplysninger til andre« (p. 5, min oversættelse), blev der ved påbegyndelse af hvert interview understreget over for de unge mænd, at de ikke måtte fortælle mig om aktuelle eller verserende inkriminerende handlinger. Ej heller måtte de fortælle mig om inkriminerende planer, de måtte have i fremtiden, hverken for i dag, i morgen eller på et senere tidspunkt, da jeg dermed havde vanskeligt ved at love dem fuld fortrolighed. Med afsæt i denne formulering udviklede jeg i samarbejde med flere af de unge mænd en etisk strategi, der fokuserede på måder, hvorpå både de unge som informanter og jeg som forsker kunne beskyttes mod inkriminerende viden. Denne strategi blev drøftet sammen med de unge ved hvert interviews påbegyndelse og kom derefter i flere af interviewene til at fungere som en form for grænse, som sikrede, at de unge ikke kom til at fortælle noget, der kunne bringe dem selv i risiko for at afsløre inkriminerende viden.

Ingen af de unge bandemedlemmer overskred denne grænse i interviewforløbene, men flere af de unge mænd anså tydeligt denne grænse som en beskyttelse af min person, snarere end som en beskyttelse af dem selv. To af de unge mænd, »Abdalla« og »Hans«, påpegede over for mig, at der var »ting, de ikke kunne fortælle om«, da det ikke var noget, jeg skulle vide, »for din egen skyld, du ved«. Hans fortalte endvidere, at han var flyttet hjemme fra sine forældre og nu levede på gaden netop for at beskytte familien mod rivaliserende bandegrupperinger, der »jagtede« Hans. »Så du forstår, jeg skal også beskytte dig«, fortalte Hans under vores interview.

At komme bag om det farlige

Del Carmen (2009) har tidligere belyst, at megen tid for unge mænd i bandegrupperinger ikke handler om at begå forskellige former for kriminalitet, men at en meget stor del af tiden rent faktisk går med at hænge ud sammen, høre musik, spille fodbold og være sammen med piger. Joe-Laidler & Hunt (2012) underbygger dette, idet de pointerer, hvorledes de unge i høj grad er optaget af hverdagen og håndteringen af denne, og at den vold, der foregår, primært er forbundet til vold mellem rivaliserende bandegrupperinger. De unge i bandegrupperinger bruger tilsyneladende i langt højere grad deres tid på at »gøre ingenting« (doing nothing), der karakteriseres som en intens periode med at snakke om begivenheder, der er sket, få detaljer på plads, diskutere forretninger, forsvare sin ære, vedligeholde respekt, gøre forretninger, undgå politiet og køre rundt i biler, dyrke sport og forsvare sit område.

Flere af de unge mænd, der deltog i forskningsprojektet, oplevede, at de levede et liv med farlige situationer og oplevelser som en integreret del af at være tilknyttet en bande, men også at samværet med vennerne i en bandegruppering betød adgang til et fællesskab, hvor der var fest, musik og piger. »Henry« betoner dette fællesskab, der omhandler at være sammen med sine bedste venner, og at være i et »broderskab«, hvor man altid stiller op for hin-

anden (Petersen, 2015, 2017). At leve livet i et farligt miljø er imidlertid ikke kun en del af det at være i en bandegruppering, men er også central for flere af de unge mænds forståelser af dem selv.

Westmarland (2000) betoner, at udforskningen af det farlige ikke kun skal opleves som noget negativt og risikobetonet ved forskningsprocessen, men også som en mulighed for at opnå større indsigt i informanternes hverdag. At se det farlige i de unge mænds liv som en integreret del af deres hverdag og som betydningsfuld for de unge mænds forståelser af dem selv, åbnede således først og fremmest for viden om, hvad det rent faktisk kan betyde for unge bandemedlemmer at leve med det farlige i deres liv. Interviewene med flere af de unge bandemedlemmer rummede således beretninger om, at det farlige på den ene side var spændende – det medførte respekt fra omgivelserne og gav muligheder – og på den anden side havde store følelsesmæssige konsekvenser og begrænsninger for de unge.

At være farlig og vise, at man tør være det, giver tilsyneladende adgang til privilegier; man kan »komme ind«, hvor man vil, og ingen tør sige en imod. »Abdalla« betoner dette og åbner for fortællinger om, at det netop var en del af hans opvækst i de tidlige ungdomsår »ikke at kunne komme ind«. Flere episoder, hvor han sammen med venner har stået i indgangen til caféer og diskoteker og er blevet afvist, rulles frem under interviewforløbet og medvirker til at tydeliggøre, hvorledes tilknytningen til en bandegruppering rent faktisk har fungeret som en form for »døråbner« for Abdalla. Nu bliver han lukket ind alle steder og har ingen problemer med at møde piger og komme til fester. Han oplever at møde respekt alle vegne. Interviewet med »Daniel« pegede ligeledes i samme retning, idet han selv er opmærksom på, at alle er »bange for ham«, og han ikke selv er »bange for noget«. Daniels fortællinger under interviewet om hans ungdoms- og tidlige voksenliv rummede mange betragtninger over, hvordan han »brugte« sin farlighed til at skræmme og true andre både tilfældige forbipasserende, som han synes generede ham, såvel som folk inde i miljøet, der skulle »sættes på plads«. »Kurt«, en af de helt unge bandemedlemmer, der deltog i forskningsprojektet, medvirkede også til at indfange, hvordan det farlige også er spændende – det giver spænding og fart, og livet leves stærkt. »Man ved aldrig, hvad der sker«, er en af de sætninger, som Kurt gentager adskillige gange, og som opleves som noget positivt ved hans hverdag særligt set i forhold til de perioder, hvor Kurt har siddet i fængsel, der opleves som »kedelige«.

En af de unge mænds, »Saif«, fortællinger om at være blevet stukket ned med en kniv og fortsat have fysiske smerter forbundet hertil markerede imidlertid også begyndelsen til en opmærksomhed på følelsesmæssige konsekvenser af at leve livet i et farligt miljø. Saif fortæller, at han i dag hele tiden lever med en uro og bekymring, at han har svært ved at koncentrere sig og ligeledes er bange for, at der skal ske hans familie noget. Saif har været tilknyttet en bande gennem mange år og har »været med til det hele«, som han

udtrykker det. Søren og Martin, to af de andre unge, fortæller om, hvordan de flere gange har levet »under jorden« i perioder, hvor »nogen« var efter dem. Søren har røget hash i mange år og bruger hashen til at skabe »ro i hovedet«, mens Martin fortæller, at han ofte drikker meget og derefter ikke kan huske noget af, hvad han har fortaget sig, men at han tit har en følelse af at være »sort indeni« i lange perioder.

At sætte fokus på det farlige som en etisk strategi sammen med de unge mænd åbnede også for at komme bag om det farlige så at sige. Bag ved det farlige foldede der sig nærmest enslydende fortællinger ud om oplevelser og erfaringer med at være »den der altid lavede ballade« i skolen, ikke at kunne sidde stille, oplevelser af kedsomhed, at læreren ikke kunne »lide en«, og for nogle af de unge mænd adskillige skoleskift som følge af at være »den, der altid kom op at slås«. Flere af de unge mænd husker deres skoletid som en tid, hvor de sloges, pjækkede meget og oplevede, at de ikke »var gode i skolen«. Bag om det farlige foldede der sig også fortællinger ud om at have »flere diagnoser«, en vrede indeni, man ikke kan styre, og et hidsigt temperament, der »hurtigt kunne tændes«, hvis andre drillede. At komme bag ved det farlige sammen med de unge mænd medvirkede også til at indkredse konturerne af, at den farlige adfærd for mange af de unge var blevet grundlagt som muligheder for at handle meget tidligt i deres ungdomsliv i situationer, hvor de både af andre og af sig selv blev set på som ballademagere. Alle de unge mænd, som har deltaget i forskningsprojektet, har da også næsten identiske historier knyttet til deres skolegang og næsten identiske oplevelser af ikke at være gode til at gå i skole, at være blevet smidt ud af skoler og have mange skoleskift bag sig. Ikke at være god til at gå i skole er deres »egen skyld« og tilsyneladende noget, der bæres rundt på nu i deres hverdag, og som spiller stærkt ind på de unges oplevelser som et fravær af muligheder for at opnå adgang til arbejde og en uddannelse (Petersen, 2015, 2017).

Dobbeltanonymisering

Det kan ikke understreges tilstrækkeligt, at forskning inden for human- og samfundsvidenskaberne traditionelt – og med rette – er underlagt en række meget eksplicite krav til etiske overvejelser både før, under og absolut også efter forskningsforløbet. Men på trods af etiske overvejelser så viser forskningen med de unge mænd i bandegrupperinger også, at etik i langt højere grad må anskues som en vedvarende proces af spørgsmål, handlinger og refleksioner, således som Gallagher (2009) har pointeret. Forskning med børn og unge medvirker også til at understrege, at etiske overvejelser, udfordringer og dilemmaer er en integreret del af hele forskningsprocessen og ikke udelukkende objektive retningslinjer, der kan opstilles, før dataindsamlingen påbegyndes (Powell et al., 2012; Holland, et al., 2010).

Rostami (2013) argumenterer i særdeleshed for, at etiske overvejelser må have en særlig opmærksomhed på anonymiteten i forhold til unge i bander,

således at bandemedlemmerne ikke kan genkendes af andre. Denne problemstilling rejses ligeledes af Faldet (2013) i hendes studie af unge piger, som udøver vold og er tilknyttet bandegrupperinger, hvor også arbejdet med anonymisering har været i fokus. Forklaringerne på optagetheden af anonymiteten rejses med afsæt i, at både Norge og Sverige er relativt små lande, hvor netop drenge og piger i bandegrupperinger er fremme i både medierne og hos politiet og politikerne og derfor øger presset på forskerens opmærksomhed i forhold til at beskytte sine informanter, og en tilsvarende problemstilling pressede sig da også på i forhold til de unge mænd i bandegrupperinger i en dansk kontekst.

De unge mænd, som deltog, bidrog til tider med stor morskab til at anonymisere sig selv, når hvert interview var afsluttet. En af de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund deltog med megen latter i, hvad han skulle hedde, når han var anonymiseret.

Kurt: *Ja, jeg vil gerne hedde Kurt (griner længe).*

Kirsten: *(griner) Vil du hedde Kurt? Hvorfor det?*

Kurt: *Jeg synes, det er sådan et sjovt dansk navn.*

Kirsten: *Kender du nogen, der hedder Kurt?*

Kurt: *Næh ... nej, men det lyder så sjovt (vi griner sammen)* (Interview med Kurt, Petersen, 2015)

Men de røde lamper begyndte hurtigt at blinke under interviewet med »Abdalla«, hvor det blev tydeligt, at de gældende etiske retningslinjer for anonymitet ikke forekom tilstrækkelige. Abdalla fortalte under vores interview, at han var meget »kendt og respekteret« af alle i hans byområde. Døre blev åbnet for ham allevegne, og han fik ofte hjælp af andre, der advarede ham om, at politiet eller andre rivaliserende bander var i nærheden, således at han kunne nå at »forsvinde«. Vi talte om, hvordan vi kunne sikre os, at der ikke var nogen, som mente, at de kunne genkende ham og hans fortællinger om hans liv, når han nu var så »kendt«. Ud af selve interviewet sammen med Abdalla voksede begrebet dobbeltanonymisering som et tvingende svar på en etisk situation, der krævede helt særlige løsninger. Begrebet dobbeltanonymisering viser i denne sammenhæng hen til anonymisering, således som det traditionelt foregår i forskningsprocessen i forlængelse af formelle forskningsetiske retningslinjer, hvor forskeren foretager anonymisering, der knytter an til, at ingen kan genkende og identificere informanter, der deltager i et forskningsprojekt (APA, 2017; Datatilsynet). Således er både navn, alder, boligområde, specifik bandetilknytning, kriminalitetsforhold og familieforhold stærkt anonymiserede. Men begrebet dobbeltanonymisering viser samtidig hen til, at der er tale om en yderligere skærpelse af behovet for anonymisering, en strategi, som blev håndteret i et samarbejde med de unge efter hvert interview. Abdalla hjalp således til, da interviewet med ham var afsluttet, med at ændre

på vigtige episoder og handlinger, han havde foretaget eller været en del af, og en lang række personer, som han mente, at andre ville kunne genkende, også selvom de var anonymiseret. Efter interviewet med Abdalla blev det fremadrettet en integreret del af interviewene, at de unge mænd hjalp til med at dobbeltanonymisere sig selv og de handlinger, begivenheder og oplevelser, de havde fortalt om gennem interviewforløbene.

Men begrebet dobbeltanonymisering blev også foldet ud som en særlig måde at være sammen på og samarbejde på i forskningsprojektet. Medforskerbegrebet (Holzkamp, 1983,1998, 2005) blev således her udviklet i praksis med direkte afsæt i de etiske situationer, der opstod, idet de unge mænd og jeg sammen udviklede og tilrettelagde, hvilke oplysninger der måtte medtages i forskningsprojektet og publiceringen af datamateriale. De unge læste notaterne (eller jeg læste højt), og vi diskuterede sammen, hvad der ikke måtte inddrages, og hvad der kunne medtages, ligesom vi sammen brugte en del tid på at sløre eventuelle oplysninger, der kunne genkendes, fx af politi, andre offentlige myndigheder eller af andre, der kunne have interesse i særlig viden om det såkaldte bandemiljø og de unge mænds egne fysiske placeringer heri.

Konklusion

Jeg har i denne artikel belyst, hvorledes begreberne farlig forskning og etiske situationer og dilemmaer er forbundet og hertil både kan udforskes og overkommes i et *samarbejde* med unge i bandegrupperinger, gennem udviklingen af en række konkrete etiske strategier. At der træder etiske udfordringer frem i forskning knyttet til både børn og unge såvel som til miljøer, der er præget af kriminalitet, vold og forskellige former for fare, er veldokumenteret inden for den sociologiske metodelitteratur, der i høj grad har indkredset, hvordan farlige situationer og etiske dilemmaer opstår for både forsker og informanter, særligt gennem etnografisk feltarbejde. I nærværende sammenhæng er det farlige udforsket med afsæt i semistrukturerede dybdegående interview med femten unge mænd – vel at mærke uden at det farlige aspekt ved de unge mænds hverdagsliv og de bandemiljøer, de tilhører, oprindeligt var i fokus i forskningsprojektet. En udforskning af de unge mænds oplevelser af deres hverdagsliv, (social)pædagogiske indsatser, som de har modtaget, og indsatser, de unge oplever kunne være relevante at udvikle fremadrettet i et forebyggende perspektiv, er projektets primære fokus, men det farlige trådte frem i de indledende faser af forskningsprojektet som påtrængende etiske udfordringer, der krævede her-og-nu-løsninger. Disse udfordringer bevirkede, at flere af de unge mænd blev aktivt inddraget i, hvordan de etiske problemstillinger kunne håndteres, og konkrete strategier kunne udvikles for at beskytte de unge i deres deltagelse i forskningsprojektet. Begreber som fortrolighed, beskyttelse og anonymitet blev presset frem i mødet med flere af de unge mænd, som ikke udelukkende kunne rummes inden for de

gældende etiske retningslinjer, der var etableret ved projektets påbegyndelse og bevirkede, at de fem konkrete etiske strategier blev udviklet i samarbejde med informanterne.

Forskningen sammen med de unge førte til en åbning for forståelsen og betydningen af det farlige i de unge bandemedlemmers hverdagsliv, og det farlige førte til, at samarbejdet med de unge mænd i forskningsprojektet udvikledes gennem de fem konkrete etiske strategier og er blevet begrebsat som en subjektorienteret etisk tilgang, en tilgang, der inddrager de unges perspektiver, forståelser og handlemuligheder i forskningsprocessen, og som samtidig også inddrager forskeren som subjekt, der deler sine overvejelser og refleksioner med medforskeren og sammen søger at løse de etiske udfordringer, der træder frem. Både forsker og medforsker er således på samme tid socialt situeret og samtidig handlende subjekter, og vores positioner såvel som udfordringer og dilemmaer forhandles hele tiden sammen i forskningsprocessen. Ønsket om at inddrage de unge bandemedlemmer som subjekter i forskningsprocessen, som medforskere i et samarbejde, handlede således ikke kun om en bestemt måde at skabe viden på, men også samtidig en grundlæggende etisk tilgang, der hviler på ligeværd og respekt i forskningen. Et ligeværd og en respekt, der træder frem i dialogen og i relationen med de unge om deres oplevelser, erfaringer – og ikke mindst i deres forslag til, hvordan etiske problemstillinger kunne løses i forskningsprocessen.

De specifikke etiske situationer og udfordringer, der trådte frem gennem det metodiske arbejde, har grundlæggende været indlejret i en tilgang til det, der handler om at »gøre godt« i den sociale forskning, dvs. at tage vare på og beskytte unge, der deltager i forskning, men også at udvikle viden, der kan nuancere og udvide forståelserne af børn og unges bevægelser ind i bander, til at handle om meget andet og mere end kriminalitet og farlighed. Noget Henry, som nævnt ovenfor, sporede mig ind på. Nok er kriminalitet og det farlige for de unge i bandegrupperinger det, der umiddelbart træder frem forbundet til livet i det såkaldte bandemiljø, men på samme tid handler det også om betydningen af samvær, venskaber og følelser forbundet til at høre til et sted, der danner et grundlag for de unge. Fortællinger om at være sammen, feste, høre musik, og helt særligt også muligheden for at møde piger, udgør også en væsentlig del af at høre til et sted.

Men at forholde sig aktivt til det farlige sammen med de unge medvirkede samtidig til at åbne for nogle konturer af følelser af ikke at kunne komme til deltagelse i fællesskaber, og på samme tid indsigt i oplevelser og erfaringer med marginaliserings- og eksklusionsprocesser, fortællinger om at kede sig, ikke at have venner, at blive smidt ud af skoler, fordi man lavede ballade, og oplevelser af ikke at kunne se muligheder i sin egen fremtid, særligt forbundet til uddannelse og muligheder for at få et arbejde. Afgørende er imidlertid i nærværende forståelse at fastholde, at en udforskning af det farlige må knyttes og forbindes til netop de unges egne forståelser, deres måder at

handle på og erfaringer med deres egne muligheder i deres liv. Det farlige kan således ikke forstås løst og abstrakt, men må kontekstualiseres og situeres til de unges levede liv.

At adressere det farlige – at tage livtag med det – åbner også for ny viden; at der bag det farlige også er unge mænd, som håndterer konsekvenserne af det farlige liv på meget forskellige måder, og at det farlige er udviklet – over tid – med en lang række oplevelser af at være ballademagere, ikke at kunne håndtere egen vrede og erfaringer med, at det er svært at koncentrere sig og svært at være sammen med andre. Etik handler ofte om ikke at gøre skade i forskningen knyttet til respekt for dem, der udforskes. Piper & Simone (2005) rejser imidlertid en pointe om, at etik også handler om at gøre det gode, at udføre forskning, som hjælper ved at give stemmer til samfundsgrupper, der fx lever under sårbare, marginaliserede og udsatte livsforhold. Forskningen sammen med de unge i bandegrupperinger åbnede for at komme bag om det farlige og få indblik i de unge mænds oplevelser af ekskluderende og marginaliserede livsforhold – set fra deres perspektiv og position.

Tak til de anonyme bedømmere, hvis kommentarer særligt har medvirket til at skærpe det analytiske blik på det farlige element i forskningen og udvide forståelserne af unge i bandegrupperinger.

En helt særlig tak skal rettes til de 15 unge mænd, som for nuværende har deltaget i forskningsprojektet med deres tid, personlige livsfortællinger og forslag til fremadrettet udvikling af forebyggende socialpædagogiske indsatser.

Noter

1. Forskningsprojektet »Stemmer fra en bande« er udkommet som rapport (Petersen, 2015). Siden rapporten er udkommet, er der foretaget nye interview med unge i bandegrupperinger, som endnu ikke er publiceret. I forskningsprojektet er der endvidere udfærdiget en forsknings- og vidensopsamling om unge i bandegrupperinger både nationalt og internationalt (Petersen, K.E. & Ladefoged, L., 2018). Hertil kommer tredje og sidste del af det samlede forskningsprojekt, der har fokus på de professionelle, fx pædagoger, skolelærere og sagsbehandlere, der på forskellig vis arbejder med unge i bander. Denne del af projektet forventes at udkomme som rapport i 2019.

2. En oversigt over disse aktiviteter kan findes i Rigspolitiets rapporter. Hertil kommer også en række rapporter fra Justitsministeriets forskningskontor, der på forskellig vis indkredser bande- og rockergrupperingers udbredelse, kriminelle aktiviteter og bevægelser i Danmark.

Referencer

- Adorjan, M., and Ricciardelli, R. 2016: *Engaging with ethics in international criminological research*. London & New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315675671>
- Alleyne, E., and Wood, J.L. 2010: »Gang involvement: psychological and behavioral characteristics of gang members, peripheral youth, and nongang youth«. *Journal of Aggressive Behavior*, 36(6): 423-436. <https://doi.org/10.1002/ab.20360>

- Alleyne, E., and Wood, J.L. 2012: »Gang-related crime; the social, psychological and behavioral correlates«. *Psychology, Crime & Law*, 19(7): 611-627. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2012.658050>
- Andersen, K.V. 2004: »Indvandrerbørn leger dårligt; institutionel konstruktion af farlig fritid«, i Järvinen, M and Mik-Meyer, N. (red.): *At skabe en klient – institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, K.V. 2005: *Problembørn, pædagoger og perkere – identitet og ambivalens i mødet mellem etniske minoritetsbørn og systemet*. Ph.d.-afhandling. Sociologisk institut, Københavns Universitet & AKF, Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut. AKF Forlaget.
- APA 2017: Ethical principles of psychologists and code of conduct. Available at www.apa.org/ethics/code/index.aspx.
- Barbour, R.S., and Schostak, J. 2005: »Interviewing and focus groups«, i Somekh, B. and Lewin, C. (eds.): *Research methods in the social sciences*. London & Thousand Oaks CA: Sage Publications, pp. 41-49.
- Barnes, J.C. et al. 2010: »Estimating the Effect of Gang Membership on Nonviolent and Violent Delinquency: A Counterfactual Analysis«. *Journal of Aggressive Behavior*, 36(6): 437-451. <https://doi.org/10.1002/ab.20359>
- Bechmann Jensen, T. 2005: »Praksisportrættet, Om at indsamle og anvende skriftlige kvalitative data i en forskningsproces«, i Bechmann Jensen, T. og Christensen, G. (red.): *Psykologiske og Pædagogiske metoder – kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis*. Roskilde Universitetsforlag.
- Bendixen, M. et al. 2006: »Joining and Leaving Gangs. Selection and Facilitation Effects on Self-Reported Antisocial Behavior in Early Adolescence«. *European Journal of Criminology*, 3(1): 85-114. <https://doi.org/10.1177/1477370806059082>
- Bengtsson, T.T. 2012: »Learning to become a 'gangster'«. *Journal of Youth Studies*, 15(6), pp. 677-692. <https://doi.org/10.1080/13676261.2012.671930>
- Bennett, T., and Brookman, F. 2008: »Violent Street Crime: Making Sense of Seemingly Senseless Acts«. *International Review of Law Computers and Technology*, 22(1&2): 171-180. <https://doi.org/10.1080/13600860801925128>
- Björk, M. 2013: »Contours of an interaction sequence in rioting: the Gothenburg Disturbances of 2009«. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 14(1): 24-42. <https://doi.org/10.1080/14043858.2013.773682>
- Brooks, R., and te Riele, K. 2013: »Exploring ethical issues in youth research: An introduction«. *Young* 21(3): 211-216. <https://doi.org/10.1177/1103308813488816>
- Brooks, R., te Riele, K., and Maguire, M. 2014: *Ethics and education research*. Thousand Oaks, CA.: SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781473909762>
- Cohen, A.K. 1955: *Delinquent boys: The culture of the gang*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Datatilsynet <https://www.datatilsynet.dk/>
- Decker, S.H., and Pyrooz, D.C. 2015: *The handbook of gangs*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9781118726822>
- Del Carmen, A. et al. 2009: »In their own words: A study of gang members through their own perspective«. *Journal of Gang Research*, 16(2): 57-76.
- Denzin, N.K., and Lincoln, Y.S. 2005: »Introduction: The discipline and practice of qualitative research«, i Denzin, N.K. and Lincoln, Y.S. (eds.): *The sage handbook of qualitative research* (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Dreier, O. 1997: »Personal trajectories of participation across contexts of social practice«, I Dreier, O. (ed.): *Subjectivity and Social practice*. Aarhus: Center for Health, Humanity, and Culture, Aarhus University Press.
- Dreier, O. 2001: Virksomhed, læring, deltagelse. *Nordiske Udkast*, (2): 39-58.
- Dreier, O. 2004: *Psykosocial behandling – en teori om et praksisområde*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Ellis, C. 2007: »Telling secrets, revealing lives: relational ethics in research with intimate others«. *Qualitative Inquiry*, 13(1): 3-29. <https://doi.org/10.1177/1077800406294947>
- Faldet, A-C. 2013: *Jenter som utøver vold. En empirisk studie av jenters erfaring med gjengaktivitet, familier og skolegang*. Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.
- Forchhammer, H.B. 2001: »Interviewet som handlesammenhæng«. *Nordiske udkast*, (1): 23-32.
- Fraser, A. 2017: *Gangs and crime. Critical alternatives*. UK: SAGE Publishing.
- Gallagher, M. 2009: »Ethics«, i Tisdall, E.K. et al. (ed.): *Researching with children and young people: Research design, method and analysis*. London: SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446268315.n2>
- Gilliam, L. 2009: *De umulige børn og det ordentlige menneske. Identitet, ballade og muslimske fælleskaber blandt etniske minoritetsbørn*. Århus Universitetsforlag.
- Gilliam, L. 2015: »Dobbelt udsathed: når etniske minoritetsdrengene bliver skolens ballademagere«, i Erlandsen, T., Jensen, N.R., Langager, S. and Petersen, K.E. (red.): *Udsatte børn og unge: en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag, pp. 354-365.
- Goffman, A. 2014: *On the run. Fugitive life in an American city*. Chicago and London: The University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226136851.001.0001>
- Holland, S. et al. 2010: Power, agency and participatory agendas: A critical exploration of young people's engagement in participative qualitative research. *Childhood*, 17(3): 360-375. <https://doi.org/10.1177/0907568210369310>
- Holzkamp, K. 1983: *Grundlegung der psychologie*. Frankfurt/New York: Campus Verlag.
- Holzkamp, K. 1998: »Daglig livsførelse som subjektvidenskabelig grundkategori«. *Nordiske Udkast*, 25(2): 3-32.
- Holzkamp, K. 2005: »Mennesket som subjekt for videnskabelig metodik«. *Nordiske Udkast*, 33(2): 5-33.
- Højholt, C. 2001: *Samarbejde om børns udvikling. Deltagere i social praksis*. København: Socialpædagogisk Bibliotek, Forlaget Gyldendal, Nordisk Forlag A/S.
- Højholt, C. 2005: *Forældresamarbejde, Forskning i fællesskab*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Jacobsen, M.H. og Kristiansen, S. 2001: *Farligt feltarbejde – etik og etnografi i sociologien*. Aalborg Universitetsforlag.
- Jacobsen, M.H. og Kristiansen, S. 2018: »Det forbudtes etnografi – om farligt feltarbejde, følelser, ekstremetnografi og situationel etik«, i Jacobsen, M.H. og Jensen, H.L. (red.): *Etnografier*. København: Hans Reitzels Forlag, pp. 325-351.
- Jacobsen, M.H. 2012: *Skyggelandet. Ungdomskultur, kriminalitetskultur og bandekultur i dansk belysning*. Syddansk Universitetsforlag.

- James, N. 2013: »Research on the »inside«: The Challenges of conducting research with young offenders«. *Sociological Research online*, 18(4): <http://www.socresonline.org.uk/18/4/14.html> <https://doi.org/10.5153/sro.3129>
- Jensen, S.Q. 2007: *Fremmed, farlig og fræk: Unge mænd og etnisk/racial andenhed – mellem modstand og stilisering*. Ph.d.-afhandling. Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold. Aalborg Universitet.
- Joe-Laidler, K. and Hunt, G.P. 2012: »Moving beyond the gang-drug-violence connection«. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 19(6): 442-452. <https://doi.org/10.3109/09687637.2012.702144>
- Kelly, S. 2010: »The psychological consequences to adolescents of exposure to gang violence in the community: an integrated review of the literature«. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 23(2): 61-73. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2010.00225.x>
- Kousholt, D. 2005: »Forældreperspektiver på samarbejde mellem daginstitution og hjem«, i Højholt, C. (red.): *Forældresamarbejde, forskning i fællesskab*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Kousholt, D. 2011: *Børnefællesskaber og familieliv. Børns hverdagsliv på tværs af daginstitution og hjem*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Kvale, S. 2003: *Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lagermann, L.L. 2015: »Ethnic minority students in – or out of? – Education: processes of Marginalization in and across School and other Contexts«. *Outlines-Critical Practice Studies*, 16(2): 139-161.
- Lave, J. and Wenger, E. 2004: *Situeret Læring og andre tekster*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lee, R.M. 1995: *Dangerous Fieldwork*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412983839>
- Lee-Treweek, G. and Linkogle, S. 2000: *Danger in the field. Risk and ethics in social research*. London & New York: Routledge.
- Markard et al. 2004: »Praksisportræt – en guide til analyse af psykologpraksis«. *Tidsskriftet Nordiske Udkast*, 32(2): 5-22.
- Maxson, C.L. et al. 2014: *The modern gang reader*. New York: Oxford University Press.
- Merton, R.K. 1938: »Social structure and anomie«. *American Sociological Review*, 3(5): 672-682. <https://doi.org/10.2307/2084686>
- Petersen, K.E. 2009: *Omsorg for socialt udsatte børn. En analyse af pædagogers kompetencer og pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitutionen*. Ph.d.-afhandling. København: DPU, Aarhus Universitet.
- Petersen, K.E. 2015: *Stemmer fra en bande – unge bandemedlemmers egne fortællinger om opvækst, hverdagsliv og fremtid*. Rapport. København: DPU, Aarhus Universitet. <https://doi.org/10.7146/aul.103.94>
- Petersen, K.E. 2017: »Voices from a gang – A study of young gang members and stories as told by themselves about upbringing, school and gang life. Gang research in a Danish context«. *Journal of Gang Research*, 24(2): 35-52.
- Petersen, K.E. and Ladefoged, L. 2018: *Youth in gangs: What do we know – and what don't we know? A research review of national and international knowledge about youth in gangs*. København: DPU, Aarhus Universitet. <https://doi.org/10.7146/aul.284.199>

- Petersen, K.E. 2018, in review: »Youth gang involvement in Denmark – a question of preventing feelings of social alienation«. *Journal of Social Work and Society*.
- Piper, H. and Simons, H. 2005: »Ethical responsibility in social research«, i Somekh, B. and Lewin, C. (eds.): *Research methods in the social sciences*. London & Thousand Oaks CA: Sage Publications, pp. 56-63.
- Powell, M.A. et al. 2012: *International literature review: Ethical issues in undertaking research with children and young people* (Literature review for the Childwatch International Research Network). Lismore: Southern Cross University, Centre for Children and Young People / Dunedin: University of Otago, Centre for Research on Children and Families. Available at <http://childethics.com/wp-content/uploads/2013/09/Powell-et-al-2012.pdf>
- Pyrooz, D.C., and Mitchell, M.M. 2015: »Little gang research, Big gang research«, I Decker, S.H. and Pyrooz, D.C. (eds.): *The handbook of gangs*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc., pp. 28-58. <https://doi.org/10.1002/9781118726822.ch3>
- Rostami, A. 2013: *Tusen fender – en studie om de svenska gatugängen och dess ledare*. Linnæus University studies in policing. Nr. 001, 2013.
- Schraube, E. and Osterkamp, U. 2013: *Psychology from the standpoint of the subject. Selected writings of Klaus Holzkamp*. UK: Palgrave Macmillian. <https://doi.org/10.1057/9781137296436>
- Schwartz, I. 2007: *Børneliv på døgninstitution – Socialpædagogik på tværs af børns livssammenhænge*. Ph.d.-afhandling, Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet.
- Schwartz, I. 2014: *Hverdagsliv og livsforløb. Tværprofessionelt samarbejde om støtte til børn og unges livsførelse*. Århus: Forlaget KLIM.
- Shelden, R.G. et al. 2013: *Youth Gangs in American Society, 4th Edition*. USA: Wadsworth Cengage Learning.
- Social Research Association (SRA) 2003: Ethical guidelines. Available at <http://the-sra.org.uk/research-ethics/ethics-guidelines/>
- Somekh, B. and Lewin, C. 2005: *Research methods in the social sciences*. London & Thousand Oaks CA Sage: Publications.
- Swartz, S. 2009: *The moral ecology of South Africa's Township Youth*. US: Palgrave Macmillian. <https://doi.org/10.1057/9780230101647>
- Swartz, S. 2011: »'Going deep' and 'giving back'. Strategies for exceeding ethical expectations when researching amongst vulnerable youth«. *Qualitative Research*, 11(1): 47-68. <https://doi.org/10.1177/1468794110385885>
- Thrasher, F. 1927: *The gang: A study of 1,313 gangs in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press.
- Venkatesh, S. 2002: »'Doin' the hustle'. Constructing the ethnographer in the American ghetto«. *Ethnography*, 3(1): 91-111. <https://doi.org/10.1177/1466138102003001004>
- Van Gemert, F. et al. 2008: *Street gangs, migration and ethnicity*. UK: Willan Publishing.
- Weerman, F.M. et al. 2009: *Eurogang Program Manual. Background, Development and Use of the Eurogang Instruments in Multi-Site, Multimethod Comparative Research*. University of Missouri at St. Louis: Eurogang.
- Werdmöller, H. 1999: *A generation adrift. An ethnography of a criminal Moroccan gang in the Netherlands*. London, The Hague, and Boston: Kluwer Law International.

- Westmarland, L. 2000: »Taking the Flak. Operational policing, fear and violence«, iLee-Treweek, G. and Linkogle, S. (eds.): *Danger in the field. Risk and ethics in social research*. London & New York: Routledge, pp. 26-42.
- Whyte, W.F. 1943: *Street corner society: the social structure of an Italian slum*. Chicago: University of Chicago Press.
- Winlow, S., Hobbs, D., Lister, S. and Hadfield, P. 2001: »Get ready to duck. Bouncers and the realities of ethnographic research on violent groups«. *British Journal of Criminology*, 41(3): 536-548. <https://doi.org/10.1093/bjc/41.3.536>